

— Magerimo / Vyhostenie

Peter Stojka pochází ze západoslovenské Nitry. Narodil se v roce 1963, vystudoval Střední zemědělskou školu v Nitře a jako technik v zemědělském družstvu také pracoval. Psaní se věnuje již déle. Časopis Romano džaniben otiskl od druhého ročníku své existence řadu kratších pojednání o etnografických tématech (jako poutní místa, svátky, písně, rodina), ale i náčrt romsko-slovenského slovníku nebo několik krátkých povídek na téma legend z prostředí olašských Romů. V roce 2003 Peteru Stojkovi vyšla, za spoluautorství Rastislava Pivoně, jeho dosud první knižní publikace – kniha Amá-ro Trajo (Náš život – viz recenze v tomto čísle RDŽ). Povídku „Magerimo“ (Vyhostenie) zaslal do druhého ročníku soutěže o Literární cenu Mileny Hübschmannové, vyhlášeného pražským sdružením Romea v roce 2006. Jedná se o její první publikaci.

Peter Stojka

Magerimo

O d'ejs užilias ando šukár milasko detehára. Šundol le čiriklango hango, savo avel khatar le šelčiji taj žal ži pi udvara andaj d'íz, ká bešel o angluno Rom po intrego Slováko, ká loukes maladon khetánes le Rom andaj intregi šarkura ando them. Vorta ad'ejs avla i maj bári románi krísi po Slováko, hod' te dentij o bajo, savo kerdas ek Rom, savo kamlas peska boura, peske šáveska romňa. Kadi-j i maj meláli búti, savi šaj kerel ek Vlašiko Rom. Pa varesoske časón kezdiya i krísi, kacavi, savi inke khetánes či malad'ilas. Ande kadi krísi, andej le Rom, save vezetin penge járáša ando intrego Slováko. Kadi kacavi krísi avla, savi nás inke de pa puranimo. Pa kacave bajos, te kerla akársavo Rom, kodo šaj žanel ánglal, hod' perla ando magerimo andej Vlašika Rom. Kado ítíliši šaj ikrel ek d'ejs vaj dúj, šon, berš vaj šaj ikrel vi maj but berš, kado tordol pe kodo, če manuš-i, sosko barválo-j.

Anda kacave bajos šaj lel pe o manuš vi ávri anda magerimo. Taj kadejj, hod' potij varesoske louve, save pale šon la krísínako rom, save ando magerimo šuven. O ítílime manuš šoha ánglal či žanel, ke'ti mangna lestar, taj žal te lel pe ávri anda magerimo kodolesa, hod' šaj kouštaliya les dosta but louve. Ke bári meláli búti kerdas taj kodolesa tejlle dikhlas vi i románi krísi, savi kacavo bajo si te dentij!

Sar kado bajo tertílindas?

Ande'k cigno gav po Slováko, ande savo si románo pejrouvo, ká trajin le Vlašika Rom. Khotē-j oxto d'íza, save le Rom kerade penge korkoura. Le gáženca ando gav nađon mišto žanas ávri taj nás le lenca či sosko bajo. Ke le Rom šeftelinas taj sas nađon barátošša, taj kado nađon žalas lenge. Ando pejrouvo trajijas ek čaládo, ande savo o bajo pejlās. O románo čaládo vezetijas o Rom, saveske o šefto nađon mišto žalas. Leski romňi pe kodo nađon bárimangi sas pe pesko rom, saves nađon kamelas. O Dejl či das le t'aven but šavoura, feri jejkhe šáves, saveske nadolmut line romňa, eka šukára terňa ša anda fouro. Andi d'íz trajinas mišto, taj andi páča. Sako vorbijas prá le, hod' nađon lášo čaládo-j ande mindenekoste. Sas le keradi šukár bári d'íz, palaj d'íz i bári bár taj anglaj d'íz i bári udvara la kaputasa, dúj kuč motori, bára lošasa o manuš pe kodo te dikhel. O rom krísínako sas taj dentijas i vorba. Nađon paťiválo sas, taj le ávera Rom bárimange sas ande kodo, ká si le ando pejrouvo kacavo godáver Rom!

Avilas-de kodo d'ejs, savo ánde gejlās ando puranimo, savo nás maškar le Rom, míte le Rom kezdinde i románi krísi te vezetin taj te dentin. Kodo d'ejs detehára gejlās o šávo peska dasa ando fouro, po pijarco vareso te biknen. O Rom la bourasa ášile khejre korkoura, ke i sokra phendas la bourake, hod' te thovel le kirpi, kana šundas peske sokrosko hango, kodo cipindas la

Peter Stojka
Vyhostenie

Ded' sa zobudil do krásneho slnečného rána. Počul štebot vtákov, ktorý sa tiahol z okolitých stromov a doliehal až na dvor pred domom najvyššieho predstaviteľa olaských Rómov Slovenska, kam sa postupne začali zhromažďovať Rómovia zo všetkých kútov republiky. Práve tento deň bude zasadať Najvyšší súd olaských Rómov, aby prerokoval zločin, ktorého sa dopustil istý Róm tým, že zneuctil svoju nevestu, a teda ženu svojho syna. Je to najstrašnejší zločin, ktorého sa môže olaský Róm dopustiť. O niekoľko hodín začne zasadať súd na takej úrovni, na akej ešte nezasadal. Bude mať zastúpenie všetkých olaských Rómov žijúcich na Slovensku. Bude to súd, ktorý v dejinách olaských Rómov žijúcich v tejto republike nemá obdoby.

Za takýto čin hrozí obvinenému ten najvyšší možný trest, aký môže Olach dostať, a to je vyhostenie z komunity olaských Rómov. Trest môže trvať jeden, dva dni, mesiac, rok či dokonca niekoľko rokov, v závislosti od toho, o akého Róma ide. Z trestu je možné sa vykúpiť finančnou formou, pričom výšku sumy určuje vždy ten Róm, ktorý na previnilca takýto trest uvalí. Potrestaný nikdy vopred nevie, o akú sumu pôjde, takže sa ide vykúpiť s vedomím, že ho to bude stáť nemalé prostriedky, pretože svojím činom hrubo porušil olaský nepísaný zákon a zároveň tiež uráža rómsky súd, ktorý musí takýto hanobný čin riešiť.

Ako sa to vlastne stalo?

V jednej malej dedinke na západnom Slovensku sa nachádza veľká rómska osada, kde žijú olaskí Rómovia. Pozostáva z ôsmich obytných domov, ktoré si Rómovia sami postavili. Spolunažívanie s okolitou spoločnosťou bolo bezproblémové, pretože Rómovia boli priateľskí, väčšina z nich boli podnikatelia a darilo sa im. Žila tu i rodina, v ktorej sa tento zločin stal. Hlavou rodiny bol Róm, ktorému sa v podnikaní veľmi darilo. Jeho žena bola na neho veľmi hrdá a mala ho veľmi rada. Osud im nedožičil mať viac detí, iba jedného syna, ktorého nedávno oženili s krásnou mladou Rómkou z mesta. V dome žili vo vzájomnej zhode a porozumení. Každý o nich vravel, že je to šťastná rodina so všetkým, čo k tomu patrí. Mali postavený pekný veľký dom so záhradou a veľkým dvorom, na ktorom boli zaparkované dve autá. Všetko bolo ako zo škatuľky, radosť pozerieť. Muž bol váženým Olachom a zasadal v miestnom rómskom súde. Každému preukazoval úctu a Rómovia boli hrdí na to, že majú v osade takého schopného a múdreho zástupcu.

Prišiel však osudný deň, ktorý sa na dlhé roky zapíše ako čierna škvrna, ktorá v histórii olaských Rómov nemá obdoby. To ráno išiel syn s matkou na trh do mesta, aby niečo predali. Róm a nevesta zostali v dome sami. Nakolko svokra chcela, aby sa mladá Rómkka pustila do

hod' t'avel te makhel leski kouri, hod' kezdindas te dukhal les. Mindík kadejj makhelas les, vad' o dumo vad' le phíke, nadon mišto kerelas kodo, ke mindík le Romeske pala kodo maj feder sas taj o terno šávo lošalas kodoleske, ke pala makhimo so kerelas leski romňi maj feder sas, ke peske dades nadon kamelas! I bouri paťandas le sokrosko muj taj kezdindas te makhel les, loukes, kadejj hod' leske kodo nadon mišto kerelas. Taj kezdindas le vastesa te xutílkerel la. Ande kodo perco kado rom či na žanelas so kerel, ke te žangloun, so kerel atunči, či kezdindoun kacavi meláli búťi te kerel. Taj atunči tertílindas kodo, amáro patíválo Rom, saveske sikavenas páťiv, integri Rom ando pejrouvo, peska boura kamlas, taj kerdas i meláli búťi. Paša kodo či na gindosajvelas, če bajo kerel, taj či na las paša kodo sáma, hod' vidázin les čoural dúj jákha. Kodo o somsído sas, savo sako d'ejš phírelas leste te vorbij lesa. Kana dikhlas, so kerel lesko somsído ando páto peska bourasa taj mucisajvel, či bírijas či álav te kapij. Andi bári xouli, kana már či bírindas pe kodo te dikhel, taj cípij: „So keres anglá svunto Dejl, so čáčes már díťajlan, kado naj čáčo!“ Kana o Rom šundas o hango, savo avelas andaj koňha, taj šundólas paj intrego d'íz, darajlas taj sar múlo dikhelas bi vorbako pe pesko somsído, taj či na las sáma, so phenel leske. Pa'k cerra avilas peste, kapindas levegejvo taj phendas peske somsídoske – kodo már andi koňha sas lesa dúj žejne: „Po Dejl, mangav tu! Ma phen ávri khanikaske, so adinti dikhlan! Či žanav, so sas manca, mišto poťinou tuke pa kodo, te na vorbisa!“ Kadi vorba phenelas kadejj, hod' már či žanel ando kíno, so te kerel ando paťamo, hod' lesko somsído lela ánde leski vorba taj paťala leske, so phenel. „Inke so te na! Tu kames te kines ma? Kacavi meláli búťi nášťik kinel pe ávri! Kacavo fejlo khati či šundol! Kacavesa či na žanous te trajij, te na phenous ávri! Žasa šukáres andi románi krísi taj khote dentina kodo bajo!“ Maladas ánde pala pe o vudar andi zour, taj dičolas pejr les, hod' kamel so maj sigo te žal-tar, khatar kodo kher.

„So me kerdem, kacavo báro bajo! Kacavo lažavo! Intrego muro čaládo mura melála Búťasa ando bajo andem. Na feri anglaj Rom, so khate bešen taj trajin, de anglaj Rom, so ando járáši bešen! Sako muro čaládo tejle dikhla! So me kado kerdem? Kacavo bino!“ Šuttas o šejro andej vast taj folinas leske ásva andaj jákha. Andaj soba šundólas o rojimo la terňa romňako, savi das pe peske sokroske, peske romeske dadeske.

O somsído, savo šijetindas ávri andaj Romeski d'íz, gejlás mindár andi áver d'íz, savi sas nadúr khoutar taj ká bešelas o Angluno Rom ando pejrouvo. „Baxtálo d'ejš!“ das d'ejš o Rom taj dičolas prej les, hod' nás ande peski mourči. „Te del o Dejl!“ phendas palpále o házigazda. „Beš tejle! Phen, so kerdal, so andas tu mande! Dikhav prej tu, hod' sal varesosko navojako. Če bajo-j?“ O Rom bešlas tejle po skamin palaj mesáli, pe savi le házigazdaski romňi kezdindas te rakij, hod' te emberítij les. „Te phenou tuke, či na paťasa!“ „So?“ phenel palpále te na lešij but o khejrutno rom. „Báro híro anav tuke!“ „Sosko? De, vorbin!“ Dičolas po házigazda, hod' naj ande peski mourči. „Korkouri, pe mure dúj jákha dikhlem, taj tanouvo sim...!“ taj

prania, nevzala ju so sebou na trh. Ako každé ráno, spravilo poslušné dievča svokrovi kávu a raňajky a potom sa hotovilo na pranie, keď začula za sebou hlas. To sa svokor obrátil na ňu s prosbou, aby mu trochu pomasírovala zátylok, že ho začal bolieť. Už viackrát predtým mu takto masírovala, či už chrbát alebo ramená a vždy sa mu veľmi uľavilo. Aj syn bol tomu rád. Nevesta poslúchla na slovo a svojmu svokrovi začala pomaly a jemne prstami chodiť po zátylku tak, že to Róma začalo pomaly vzrušovať, až sa jej začal rukami dotýkať. V tej chvíli si ten nešťastník ani neuvedomoval, čo robí. Lebo keby áno, tak niečoho tak hrozného by sa nebol dopustil. A vtedy sa to stalo. Veľavážený a všetkými uznávaný a uctievaný Róm svoju nevestu hanebne zneuctil. Neuvedomujúc si, že ho pri jeho čine pozorovali bystré čierne oči jeho suseda, ktorý prišiel, ako každý deň na návštevu prehodiť s ním pár slov. Aké však bolo jeho prekvapenie! Od zdesenia vykrikol: „Čo to pre Boha stváraš! Čo si načisto spochabel? Toto nie je možné!“ Keď Róm začul hlas z kuchyne, strhol sa na smrť vystrašený a hľadel na suseda nevnímajúc, čo hovorí. Po chvíli sa spamätal, lapal po dychu a prehovoril na suseda. To už spolu stáli v kuchyni. „Preboha ťa prosím! Nepovedz o tom nikomu, čo si tu pred chvíľou videl. Nevieť, čo ma to zrazu pochytilo, dobre ti zaplatím za tvoje mlčanie.“ Tieto slová vyslovil v úplnom zúfalstve, veriac tomu, že je to jeho posledná šanca. „Ešteže čo! Ty sa ma pokúšaš podplatiť? Takýto hrozný čin sa nedá zaplatiť! To je niečo neslýchané! S tým by som nevedel ani žiť, aby som to neprezradil. Pôjdeš pekne pred rómsky súd a tam sa pred všetkými budeš zodpovedať.“ Bolo na ňom badať, že chce čo najskôr zmiznúť z domu. Znechutený buchol za sebou dvermi.

„Čo som to urobil?! Takú strašnú vec! Taká hanba! Celú rodinu privediem do nemilosti. Všetkých olaských Rómov v širokom okolí. Každý bude našou rodinou opovrhovať. Čo som to len urobil?! Taký hriech!“ Dlaňami si zakryl tvár, po ktorej mu stekali slzy. Z izby sa ozýval nárek mladej nevesty, ktorá sa musela podvoliť vôli mužovho otca.

Sused, ktorý sa ponáhlal z Rómovho domu, zamieril rovno do ďalšieho domu, ktorý bol len pár metrov odtiaľ a kde býval najvyšší predstaviteľ olaských Rómov v osade. „Šťastný dobrý deň!“ zavínšoval na pohľad nespokojný Róm. „Pánboh daj!“ odpovedal na pozdrav pán domu. „Sadni si a povedz, čo ťa ku mne priviedlo! Vidím, že si akýsi rozčúlený. Čo sa stalo?“ Host si sadol na voľné miesto za stolom, na ktorom pani domu začala servírovať menšie občerstvenie. „Keď ti poviem, neveríš!“ „Čo také?“ odpovedá nedočkavý Róm. „Veľkú novinu ti nesiem.“ „Akú? Tak už prav!“ Bolo cítiť veľké napätie. „Sám som tomu svedkom!“ a začal pekne

kezdindas sa ávri te vorbij le Anglune Romeske, so dikhlas, taj hod' kamelas kodo Rom te kinel les, taj sar či las lestar voun e louve so kamelas te del les. „Kado čáčes tertíindas?“ Či kamelas te paťalas kodoleske, so adinti šundas. „Šaj žav pe kodo te solaxárav andi svunto khangejri!“ phendas palpále o Rom. „Dosta avla te phenesas kado pi románi krísi!“ „Pe kodo kísílime sim!“ phenel palpále o fontoššo tanouvo.

Taj vi kezdindas o angluno Rom te kerel. Mindár kharadas opre po telefouno le Maj Anglune Romes po Slováko taj phendas leske, hod' varesavo d'ejš opre rodela les le Romenca anda pejrouvo. Leski vorba ánde sas lini, taj mindár das les o Maj Angluno Rom terminuši, kana te žal leste, taj kodo inke kodo d'ejš peráťa. Ke o Maj Angluno Rom ando maj báro fouro bešelas. Si te žan e Rom anda pejrouvo lungo drom.

Si te phenas amenge kodo, mír o Angluno Rom ando pejrouvo si te kharadas opre le Maj Anglune Romes po Slováko, kana šaj dentij vi voun kacavo bajo ávri, ke si les kacavo than dino le Romendar. O Rom, savo kerdas o bajo, sas vi voun krísínako Rom taj sas vi anda nípo, azír či pasolijas, hod' te dentij ávri kadi vorba mejg či vorbindas le Maj Anglune Romesa po Slováko. Šaj phenas, hod' kadalesa mišto kerdas, ke ivej-i Angluno Rom ando pejrouvo, nášťik vorbindas ande kado, mejg naj pe kadi vorba o Maj Angluno Rom po Slováko, taj le došálesa nípo sas. Le Rom anda pejrouvo bešle ánde andi motora, taj štár žejne gejele ži ká o Maj Angluno Rom ando báro fouro.

O drom ikerdas lenge majnem dúj časura. Kana avile po than anglaj díz, már lešijas le o Maj Angluno Rom: „O Dejl andas tume! Aven ánde!“ Kana dine d'ejš taj vast, gejele ánde andi díz, ká bešelas o Maj Angluno Rom po Slováko, bešle teje palaj mesáli, ká bešenas inke e ávera Rom, save vi voun krísínake sas, taj kivánča sas pe kodo, so avile le Rom anda pejrouvo te phenen le Maj Anglune Romeske po Slováko. Le Anglune Romeski romňi kezdindas pi mesáli peske bouranca te rakin ávri, hod' te emberítin le Romen palaj mesáli. Le Rom anda pejrouvo dine vast le Romenca, saven dolmut či dikhle. Vorbinas lenca, so-j nejvimo taj sari taj esse vissa.

„De Romale! T'aven baxtále! Či žanav, pe sos avilan mande taj so ,dukhal' tume?“ kezdindas te vorbij o Maj Angluno Rom le Romenca anda pejrouvo.

„Azír sam khate taj rodam tu opre, hod' te phenas tuke o báro híro.“ phendas i vorba o Angluno Rom anda pejrouvo.

„Če híro-j kodo? Šunav tume! Mothoven!“

O Rom anda pejrouvo vortárdas pe skamin taj kezdindas sa te mothol ávri, so tertíindas ande lengo pejrouvo taj soski meláli búťi pejlás, ko kerdas kado báro bajo taj kasa. So vorbindas o Rom anda pejrouvo, kodo ikerdas valami ek čáso. Le Rom so khote sas, pe kodo, so vorbijas, feri le šejresa kerenas taj vi o Maj Angluno Rom, so šunenas. Sako pinžárenas ko-

po poriadku rozprávať, čo videl a ako sa ho ten Róm snažil podplatiť a ako to on kategoricky odmietol. „Toto sa naozaj stalo? Aha!“ Neveriac tomu, čo práve počul. „Môžem to aj v kostole odprisahať,“ odpovedal rozhodný Róm. „Stačí, keď to pred všetkými na rómskom súde dosvedčíš.“ „Som pripravený!“ odvetil korunný svedok.

Najvyšší miestny predstaviteľ začal hneď konať. Okamžite sa telefonicky spojil s najvyšším predstaviteľom olaských Rómov pre celé Slovensko a požiadal ho o audienciu. Jeho požiadavke bolo vyhovené a hneď mu určil termín stretnutia, a to ten istý deň v podvečerných hodinách. Nakoľko najvyšší predstaviteľ sídlil v hlavnom meste, museli miestni Rómovia prekonať niekoľko desiatok kilometrovú trasu.

Musíme najprv vysvetliť, prečo miestny predstaviteľ olaských Rómov musel požiadať o pomoc najvyššieho predstaviteľa olaských Rómov na Slovensku, keď takúto záležitosť má právo vybaviť aj on z postavenia, ktoré zastáva. Samotný Róm, ktorý tento skutok vykonal, bol sám členom rómskeho súdu, takže miestnemu predstaviteľovi neprináležalo takto konať, pokým sa neporadil s najvyšším predstaviteľom olaských Rómov, a toto rozhodnutie o treste ani nemohol urobiť bez prítomnosti najvyššieho predstaviteľa olaských Rómov Slovenska. A navyše, s obžalovaným bol v rodinnom pomere. Naši osadníci nasadli do pripraveného auta a delegácia v štvorčlenom zložení sa vydala do hlavného mesta na avizovanú návštevu najvyššieho predstaviteľa olaských Rómov.

Cesta trvala asi dve hodiny. Po príchode na miesto ich pred domom vítal sám najvyšší predstaviteľ. „Vítam vás! Poďte ďalej!“ Po zvitani sa vošli Rómovia do domu najvyššieho predstaviteľa, kde si všetci posadali. Okrem osadníkov bolo prítomných aj niekoľko ďalších Rómov, ktorí tiež zasadali na rómskych súdoch a boli zvedaví, čo prišli osadníci povedať najvyššiemu predstaviteľovi. Pani domu i so svojimi nevestami začala na stôl servírovať občerstvenie. Pre Rómov z osady to bola príležitosť sa zviať so známymi, ktorých už dlhší čas nevideli. Prehodili medzi sebou pár slov, čo je nového a ako sa im darí.

„Tak Rómovia! Čo vás ku mne priviedlo a čo vás trápi?“ oslovil osadníkov najvyšší predstaviteľ olaských Rómov Slovenska.

„Čo nás priviedlo? Hlavne sme tu preto, aby sme prezradili veľkú novinu!“ s vážnou tvárou prehovoril predstaviteľ z osady.

„O akú veľkú novinu ide? Počúvam. Hovorte!“

Predstaviteľ z osady sa trochu narovnal a začal všetko podrobne objasňovať, čo sa v ich osade prihodilo, aký hanebný skutok. Trvalo to asi hodinu, pokým s prestávkami všetko objasnil. Prítomní iba nechápavo krútili hlavami, neveriac tomu, čo práve počuli. Všetci toho

dole Romes, hod' godaver-i, savo kana vareso phenelas, tordolas leski vorba, taj denas les min-dík pátiv.

„Kadi nadon bári vorba-j, so phenen tume, Romale, pe kodo Rom, so šunav tumendar! Tordon pe tumári vorba, so phenen, si tume pe kodo vi tanouvo?“ dikhlas pej Rom anda pejrouvo o Maj Angluno Rom, sar šaj támastin kado so phenen.

„Sar či torduvasa! O tanouvo, so sa dikhlas, khate-j amenca!“ phendas palpále o Angluno Rom anda pejrouvo, sikhavelas e nájesa po Rom, saves andas pesa.

„Ouva, khate sim, me sa dikhlem pe mure jákha, taj me kado šaj phenav angla šele Romen, taj t'avla pe kodo vi teje šaj solaxárav!“ phenel palpále zurála vorbasa o tanouvo, savo Krísínako Rom-i ando pejrouvo.

„Paťav tuke! Kado bajo, kodolesa báro-j, hod' kodo Rom tumenca-j andi Románi Krísi!“ phendas o Maj Angluno Rom, taj paša kodo dikhelas pej Rom, sar te pušelas lendar le jákhenca, hod' so phenen pe kado bajo voun.

O jejkh Rom andá le las sáma taj phenel: „Kado bajo, so tertílindas, čáčes báro-j, taj ande amáro Vlašiko puranimo inke či tertílindas! Kado bajo si te dentij pe andej maj báre Rom! Me phenous, hod' te žal kado bajo anglaj Maj Bári Románi Krísi khate, ando báro fou-ro!“ phendas pesko feleleto ávri o Maj Phúro Rom andaj Rom, savo andej but Rom godaver sas, taj dentijas andi Maj Bári Románi Krísi.

„Vi me sim pe kodo!“ kezindas te vorbij o Maj Angluno Rom po Slováko. „Kadi Bári Krísi avla kado po savato, pa štáre d'ejsen! Me, kado phenou vi le žejnenge hod' t'aven pe kadi Maj Bári Krísi! Tumári búti, Romale, avla kodi, hod' phenena kodole Romeske so maj sigo, hod' te žanel pa kodo, kana avla leski meláli búti dentime, hod' t'avel pe kodo kísílime!“ phendas o Maj Angluno Rom. Kadala vorbasa vígzindas kado resad'imo. „Najisárav tumenge, Romale, ká avilan kado bajo, te phenen mange ávri!“

„Kodo šaj žanes, hod' phenasa leske pa kodo, muk kodi búti prej ame, kerasa kadejj, hod' t'avel po savato sa kísílime, pi bári krísi!“ phendas o Angluno Rom anda pejrouvo kaca-va vorbasa, hod' integri Rom, so khote sas, line sáma, hod' tordol pala peski vorba. Le Rom anda pejrouvo inke ek semo ášile ká le Rom te vorbin lenca, apal dine vast le Romenca, beš-le ande penge motori taj line pe po drom te žan khejre. Kana avile khejre, phende sakoneske, kana avla i Vorba, taj phende vi le Romeske níposke, hod' voun te phenen leske, ke o Rom már nás khejre, ke gejlás-tar ká peske phral ando áver gav.

So sas angla kado andej Romeski d'íz? O terno šávo peska dasa avile anda fouro maj sigo, ke o híro pa bajo, so pejlás khejre, šunde ando fouro. I dej rojimasa avilas ávri andaj motora taj xojjáríkan nášlas andi d'íz, ká rakhlas peska boura te bešel palaj mesáli. „Tu!“ Xuťildas le balendar taj kadejj cirdas la ávri pi udvara, ká šindas la andi phuv, már kamelas te márel la,

Róma poznali ako veľmi schopného a múdreho človeka, ktorý, keď niečo povedal, vždy si stál za tým, a ktorého si vážili a ctili.

„To je vážne obvinenie, ktoré od vás, drahí Rómovia, počúvam! Môžete svoje tvrdenie niečím alebo niekým dokázať?“ zvažnel najvyšší predstaviteľ Rómov Slovenska. Vyslovením tejto vety akoby vyzýval prítomných, aby predložili dôkazy.

„Samozrejme, že to môžeme dokázať! Svedok je tu prítomný!“ odpovedal predstaviteľ z osady, ukazujúc prstom na Róma, ktorý všetko videl.

„Áno, ja som to všetko videl na vlastné oči, ja to môžem dosvedčiť, a keď to bude potrebné, aj odprisahať!“ povedal rezolútne očitý svedok, ktorý bol tiež členom Rómskeho súdu v osade.

„Verím ti! Tento prípad je o to závažnejší, že sa jedná o Róma, ktorý spolu s vami zasaďá v Rómskom súde u vás v osade!“ povedal s vážnosťou najvyšší predstaviteľ, pozerajúc sa pritom na ostatných prítomných Rómov, akoby ich vyzýval k tomu, aby predložili svoje návrhy.

Prehovoril jeden z prítomných Rómov, ktorý mal povest' schopného a múdreho Róma a bol tiež členom Najvyššieho súdu: „Tento skutok je naozaj veľmi závažný, ba je až taký závažný, že v dejinách našich olaských Rómov nemá obdoby! Toto sa musí prerokovať na najvyššej republikovej úrovni! Navrhujem, aby zasadol Najvyšší súd olaských Rómov na Slovensku, a čo najrýchlejšie tu, v hlavnom meste!“

„Súhlasím!“ prehovoril najvyšší predstaviteľ olaských Rómov Slovenska. „Stanovujem termín zvolania Najvyššieho súdu na túto sobotu, teda o štyri dni! Ja oboznámim všetkých členov Najvyššieho súdu, aby sa na tomto zhromaždení zúčastnili! Vašou úlohou, milí Rómovia, bude, abyste tomu previnilcovi včas oznámili termín konania súdu, aby bol pripravený,“ povedal najvyšší predstaviteľ, akoby tým ukončil toto oficiálne stretnutie. „Ďakujem vám, milí Rómovia, že ste ma včas informovali o tomto hanebnom čine!“

„Spolahni sa na nás, všetko včas zariadime, aby bolo všetko pripravené a súd mohol tento prípad začať objasňovať!“ odpovedal za všetkých osadníkov ich najvyšší predstaviteľ s výrazom, ktorým dostatočne všetkých presvedčil o pravdivosti jeho slov. Osadníci ešte chvíľu zostali v debate s prítomnými Rómami, potom sa so všetkými rozlúčili, sadli do auta a vydali sa na cestu domov. Doma potom všetkým dali na vedomie termín konania súdu a samozrejme to patrične oznámili aj rodine obvineného, aby mu dali vedieť, keďže on sa doma už nezdržoval. Odcestoval k svojim bratom do susednej dediny.

A čo sa dialo medzitým v dome obvineného? Syn sa v ten deň vrátil hneď domov, pretože tú hroznú správu sa dozvedeli už v meste. Uplakaná a utrápená matka vystúpila z auta a rozhnevaná vbehla do domu, kde našla svoju nevestu sedieť v kuchyni za stolom. „Ty jedna...!“ schmatla ju za vlasy a vytiahla ju na dvor, kde ju šmarila o zem. Už ju chcela začať biť,

kana gejlás ká peski romňi o terno šávo, savo kezďindas te márel la taj te kuškerel la. Pa paluno muradas la tejle kadejj, hod' muklas pe lako šejro nadon cerra bal, taj kadejj bišadas la khejre, ká lako dad taj ká laki dej, hod' vou či trajija maj but kacavasa! I terni došáli romňi vi čáčes loukes kidelas pe khatar lengi d'íz ando gav felej, taj paša kodo dikhelas mindík pálale ando gindo, hod' cipija la lako Rom palpále.

„Gejlas-tar! Maj feder-i kadejj, muro šávo! Si inke dosta terne šeja, maj maladola tuke varesoski!“ phendas leski rovjárđi Dej, kana dikhlas, hod' i terni romňi xasajlas anglaj Rom, taj gejlás ando gav.

Le d'ejš gejlé kadejj sigo, hod' le Rom či sáma či line, kana avilas o savato, o d'ejš, kana trobujas t'avel i Maj Bári Románi Krísi, avilas o časó, kana trobujas te žan ando báro fouró, ká kamelas te žal najejkh Rom, anda sako šarko ando them, ke kacavi Románi Krísi andej Vlašika Rom naj sako d'ejš, taj bistoššan, sako jejkh Rom kivánči sas pe kodo, sar kacavi Krísi dentij pe, kana dentin la le maj báre Rom. Anglaj d'íz pi udvara le Maj Anglune Romeski kezďin te aven le Vlašika Rom, majnem anda intrego Slováko.

I vulica, ká tordolas i d'íz, loukes pherdol le bute motorendar, save sas anda bute fouron „dekhtar i Dunera ži ká le Tatri“ taj pala kodo šaj las sáma, ká víďik le Vlašika Rom trajin, le Rom, sar avenas, kadejj denas d'ejš, taj denas vast le Maj Phúre Rom, rakhenas penge thana, pej kísilime skamina páše, pašaj kísilime mesáli, ká sas le thana le Romenge, save trobunas te dentin andi Maj Bári Románi Krísi po Slováko taj save sas dopašestar már pherdi. Inke trobun te pherdon le dúj thana, save kísilime-j le dúje žejnenge, save bešenas maj dúr po Slováko. I Maj Bári Románi Krísi, ande kodi ejfta žejne-j, ejfta azír, hod' te na aven le hangura edformán. Si te avel mindik eke hangosa, maj but hod' t'avel i Románi Krísi ávri po ítíliši. Ande kadi Maj Bári Románi Krísi, khote šutte-j le Rom, po dúj andaj sako vármeda po Slováko, taj o ejftato-j o Maj Angluno Rom po Slováko. Voun anel ávri i vorba, sar dentindas pe o bajo, taj pa kadi krísi náštik keravel khonik nejvi krísi, ke naj ká i Maj Bári Románi Krísi, kodi-j andej Vlašika Rom i maj fontoššo taj lako ítíliši sakone Vlašiko Romeske si te avel ánde lini.

Si vareso angla jejkh časó pala mizmejri taj andi vulica avile dúj motora taj kodola bistoššan si le dúj Rom, so bešen maj dúr ando Slováko. Kana avena le Rom ávri andaj motora, sako jejkh Rom, so khote sas, pinžárde andej le Romen, pe save inke lešinas. But Rom khetánes denas penca vast taj denas d'ejš, ke dolmut či dikhle pe taj vi azír, ke but žejne ando Nípo peren.

Kana avile le dúj Rom, dine d'ejš taj vast le ávre žejnenca, save már bešenas palaj mesáli taj palaj dúj, trín vorbi, so vorbinde, kezďindas te vorbij o Maj Angluno Rom po Slováko. Kana uštilas opre palaj mesáli te vorbij, taj kana dikhlas, keťti Rom maladile khetánes pe leski udvara, gindosajlas andej pe, hod' keťti but Rom-i tela lesko vast. (Šaj phenav hod' ma-

keď k svojej žene pristúpil jej muž a začal ju biť hlava nehlava, pričom ju častoval rôznymi nadávkami. Nakoniec jej pred všetkými prítomnými ostrihal vlasy tak, že jej na hlave nezostalo skoro nič a takto ju s nadávkami vyprevadil z dvora, aby odišla k svojim rodičom, že on s takou už nechce žiť. Mladá sa previnilo naozaj pomalým krokom poberala preč od ich domu, smerom do dediny, pričom sa sem tam obrátila, či si to náhodou mladý Róm nerozmyslel a nezavolá ju späť.

„Odišla. Je to lepšie tak, syn môj! Veď na svete je ešte dosť rómskych dievčat, určite sa pre teba nejaká nájde!“ prehovorila rozplakaná matka, keď videla, že ich bývalá nevesta zmizla všetkým Rómom z dohľadu.

Čas plynul tak rýchlo, že sa ani nenazdali, a deň, keď sa mal konať Najvyšší rómsky súd, bol zrazu tu. Bol čas uberať sa smerom k hlavnému mestu, kam sa zberali Rómovia zo všetkých kútov republiky. Súd takého rangu sa v komunite olaských Rómov nekoná každý deň a každý bol zvedavý, ako súd na takej úrovni vlastne prebieha.

Na dvore pred domom najvyššieho predstaviteľa sa začínajú zhromažďovať olaskí Rómovia z celého Slovenska. Ulica, na ktorej dom stojí, sa pomaly zaplňuje od množstva zaparkovaných áut rôznych poznávacích značiek „od Dunaja k Tatrám“ a podľa nich môžeme rozpoznať, kde všade na Slovensku olaskí Rómovia žijú. Rómovia ako prichádzajú, tak sa navzájom zvitávajú a pozdravujú. Tí starší si nachádzajú svoje miesta v blízkosti stola, kde sú pripravené miesta pre členov Najvyššieho súdu, a ktoré sú z poloviny už zaplnené. Chýba ešte obsadiť dve prázdne miesta, ktoré sú pripravené pre zástupcov z východného Slovenska. Najvyšší rómsky súd sa skladá zo siedmich členov. Nepárne číslo preto, aby neprišlo k vyrovnanému stavu pri hlasovaní, vždy musí byť o hlas viac, aby súd dospel k záverečnému verdiktu. Zastúpenie v ňom majú všetky regióny Slovenska, zhodne po dvoch členoch, a siedmy je najvyšší predstaviteľ olaských Rómov Slovenska s právom vynášať verdikt, ktorý je pre všetkých Rómov konečný a nie je možné sa proti takému rozsudku odvolať, pretože už niet kam, nakoľko Najvyšší súd je v komunite olaských Rómov najvyššou inšinciou.

Je niečo pred trinástou hodinou, keď sa na ulici objavia ďalšie dve autá. Ich poznávacie značky prezrádzajú, že prichádzajú z východu krajiny. Pri pohľade na vystupujúcich Rómov ostatní spoznávajú, že sú to tí, na ktorých tak netrepežlivo čakali. Rómovia sa zvitávajú a pozdravujú navzájom, pretože sa dávno nevideli, a pretože ich spájajú aj rodinné, alebo príbuzenské putá.

Po zvitaní sa dvoch prichádzajúcich Rómov s ostatnými, už sediacimi členmi súdu a po pár vymenených vzájomných otázkach a názoroch, prehovoril najvyšší predstaviteľ olaských Rómov. Keď vstal spoza stola a uvidel, koľko Rómov sa zhromaždilo, uvedomil si, že je vodcom obrovskej masy. (Môžem povedať, že tu bolo prítomných asi tisíc Rómov, ktorí sa prišli

lad'ile khetánes valami ezero žejne, save avile te dikhen taj te šunen, sar žala kadi krísi). Kezdindas te vorbij: „Šaj ejrton Romale! Najisárav tumenge, ká avilan keťti but Rom pe kadi romání krísi! Kacave žejne, save ad'ejs dentina kado bajo, inke pe krísa či malad'ile, taj akánik avla kado leg anglunes. Kadi romání krísi kharadem azír, ke tertílindas kacavo bajo, savo ando romimo inke či pejlas! Azír si te phušav, ko vazdavel i vorba?“

Andaj Rom, so keril tordonas, šund'ilas hangoššan: „Ame! Le Rom anda pejrouvo!“ Apal avilas páše pašaj krísínake Rom o Angluno Rom anda pejrouvo, savo vorbijas andá le.

„Kana kadejj-i, naj musaj te šuven tejle či soske louve, i romání krísi dentija pe vi kadejj azír, ke tume le Rom anda pejrouvo vazdaven kadi vorba!“ Vígzindas peski vorba o Maj Angluno Rom (Voun vorbija már feri atunči, t'avla ávri identime vorba) taj bešlas tejle pe pesko than palaj mesáli.

Khoutar vazdas pe opre áver Rom, savo trobuj akánik te mangel pi vorba le Romen, save vazdaven i vorba, hod' te kezdin te vorbin. „T'aven baxtále le rom, so khate-j! Mangav opre kadale paťivále Romes anda pejrouvo, hod' te kezdiť te vorbij, mír taj anda sos vazdaven i vorba pe kodo Rom,“ šaj vígzindas peski vorba la krísínako Rom taj bešlas tejle pe pesko than.

„T'aven baxtále Romale! Vazdavas kadi vorba pe kodo Rom azír, mível nađon bári meláli búťi kerdas taj andas kodolesa ando lažavo na feri peske čaládos taj le nípos, halem andas o lažavo vi prej ame, pej Rom, so lesa bešas taj trajinas ando pejrouvo, taj paša kodo vi pej krísínake Rom, ke amenca khetánes dentijas i krísi!“

„Če meláli búťi kerdas?“ šund'ilas o báro cípimo le Romendar, so khote sas.

„Kodi maj žungáli!“ vorbindas maj dúr o Rom anda pejrouvo. „Kamlas peska boura! Taj ame, le Rom anda pejrouvo, kamas hod' t'avel anda kado so maj zuráles ítílime! Prej tume-j, pe la Krísínake Rom, hod' kadi meláli búťi te dentin taj te ítílin. Amári Vorba šaj „támastinas“, khate-j amenca o tanouvo, savo sa dikhlas taj kísílime-j vi pe kodo, hod' vi pi solax te žal!“ Pala peski vorba gejlás palpále maškar le Rom anda pejrouvo. I solax andej Vlašika Rom, kodi nađon bári-j, ke i solax žal angla svunto Dejl, po kípó, taj la solaxasa del pe ande le svuntone Dejvleske vast. Te si i solax bangi, atunči o Dejl sikavel kacave manušeske. Te si pale i solax čáci, o Dejl atunči kacaves čáčárel taj žutij leske. Ko žal pi solax, kodo manuš si te rakhel andej pe dosta zour kadejj te kerel.

Pale vazdas pe palaj mesáli opre la krísínako Rom taj kezdindas te vorbij: „Najisárav tuke pa ři vorba, nađon láši sas, taj la Krísínake Rom bistoššan mišto šunde ávri sako jekh álav anda ři vorba! Khate-j kodo Rom, pa savo žal ad'ejs i vorba?“

Andaj motora avel ávri o Rom, savo kerdas i meláli búťi, taj anda savi malad'ilas kadi romání krísi. O došálo Rom pej anglune vorbi nás maškar le Rom, feder ášilas te bešel andi motora peske phralenca, hod' te na šunel le Romendar, so khote sas, o but prasamo taj o lažavo,

pozrieť alebo vypočúť, ako bude tento súd prebiehať). Konečne sa ujal slova: „Vážení prítomní, Rómovia! Ďakujem vám, že ste sa v tak hojnom počte zišli na dnešnom rómskom súde. V takomto zložení sa tento súd schádza prakticky po prvýkrát! Zvolal som ho preto, lebo si to situácia nevyhnutne vyžaduje, nakoľko sa stal skutok, ktorý v dejinách našich olaských Rómov nemá obdoby! Preto sa pýtam, kto vznáša obžalobu?“

Z hlúčka dokola zhromaždených Rómov sa zborovo ozvalo: „My! Rómovia z osady!“ Potom z neho predstúpil pred rómsky súd ich predstaviteľ, ktorý nateraz vystupuje ako ich hovorca.

„Keď je tak, nemusíte skladať žiadnu kauciu, súd prebehne i bez nej, nakoľko ste sa vy, Rómovia žijúci v osade, tak rozhodli konať!“ ukončil svoju úvodnú a nadtiaľ poslednú reč (k slovu sa dostane až na záver) a posadil sa za stôl na svoje miesto.

Vstal iný Róm, ktorý mal za úlohu vyzvať žalujúcu stranu, aby sa k danej veci vyjadrila. „Budte pozdravení, všetci prítomní Rómovia! Vyzývam tu prítomného Róma z osady, aby nám objasnil, prečo a z akého dôvodu žalujú toho Róma, prosím, máte možnosť pred všetkými to povedať!“

„Žalujeme toho Róma preto, lebo sa dopustil hrozného zločinu. Svojím konaním priviedol veľkú hanbu nielen na svoju rodinu, ale i na nás Rómov, ktorí spolu s ním žijeme v jednej osade, a dokonca priviedol hanbu aj na Rómov, ktorí zasadali spolu s ním do rómskeho súdu v mieste, kde žijeme!“

„A akého hanebného zločinu sa dopustil?“ ozvalo sa zborovo z davu prítomných Rómov.

„Toho najohavnejšieho!“ pokračoval Róm z osady. „Zneuctil svoju nevestu! A my chceme, aby bol za to odsúdený tým najvyšším možným trestom! Je na vás, Rómov z Najvyššieho súdu, aby ste tento hanebný skutok náležite posúdili! Svoju žalobu môžeme aj dokázať. Je tu medzi nami svedok, ktorý všetko videl a je pripravený svoje tvrdenie podložiť prisahou!“ Hovorca sa po svojom výstupe vzdialil z blízkosti stola rómskeho súdu a zaradil sa naspäť medzi svojich. Prisaha je u olaských Rómov posvätný akt, kde sa pred obrazom alebo krížom Ježiša Krista prisahou odovzdáva osud do rúk Najvyššieho Pána. Ak človek prisahá krivo, Boh ho za to určite potrestá. Ak je však prisaha pravá, tak ho Boh osvieti a bude mu na pomoci. Kto sa k prisaha podujme, má v sebe nájsť i odvahu tak konať.

Zo svojho miesta sa opäť zdvihol člen rómskeho súdu: „Ďakujem ti za tvoju reč, bola dosť presvedčivá a členovia Najvyššieho súdu určite zvážia každé tvoje prednesené slovo! Nachádza sa tu medzi vami ten Róm, proti ktorému bola vznesená obžaloba?“

Z osobného auta vystupuje páchatel ohavného činu. Počas úvodnej reči radšej zostal sedieť v aute spolu so svojimi bratmi, aby nemusel počuť posmešky, ktoré by určite zazneli počas jeho stálej prítomnosti. Pomalým krokom sa približoval k vrátam, ktoré viedli na dvor,

savo kerdoun andá les, t'áviloun maškar le. Louke lípišenca avelas páše pašaj kaputa, savi anelas les pi bári udvara, taj ande lesko gindo avelas kodo, hod' žal neki peske šinajimaske. Anglá leste kerenas leske le Rom o drom, save dikhenas prej leste, taj sakoneske ando gindo sas feri jejkh, avla MAGERDO, taj le Rom nášťik dikhena apal prej leste taj sako lažavo taj prasamo kerna andá leste. Lesko drom sakone lípišesa maj skurto-j, páše-j taj páše-j khatar pesko šinajimo, taj pa'k cerra avla páše pašaj krísínake Rom, save pa'k cerra anna ávri o dentimo, pa leski meláli búťi. Kana páše sas, tord'ilas taj das d'ejš. „T'aven baxtále!“

Kodo perco, khonik andaj Rom či las ánde leski vorba taj khonik či das les palpále feleleto. „Žanes, anda sos vazdine prej tu le Rom, so tusa trajin ando pejrouvo? Šaj boldes len-gi vorba varesosa ávri? Te si, vorbin. Te na, naj atunči ma vorbin!“

Pala kadi vorba šaj vorbindoun o došálo Rom. De nás pe sos vorbij, hod' te boldel ávri le Romengi vorba taj o bajo so kerdas. „Dikhen, Romale, čáčo-j kodo prej les, kerdas i meláli búťi!“ phendas i vorba la krísínako Rom taj kodolasa phendas vi kodo, hod' došálo-j anda kodo so kerdas. „Akánik dav perdal i vorba ká o Angluno Rom po Slováko!“ La krísínako Rom bešlas tejle pe pesko than, peski búťi már vígzindas.

Palaj mesáli ušťilas opre o Angluno Rom, savo kezdiť i fontoššo vorba taj savo anel ávri o dentimo a romáňa Krísako.

„Dejvlesa rakhav tume Romale! T'aven sáste taj baxtále! Ávilas o čáso pe kodo, hod' anav ávri o dentimo, savo andas ávri i Maj Bári Románi Krísi po Slováko, taj savo pasolij ande kacave bajoste, taj anda savo kado Rom ňegija! Kadi romání krísi taj lake žejne či na naj musaj te žan ando šusogouvo, ke o bajo ávri-j taj meg-i!“ Las tejle pa šejro o kolopo taj boldel pe ká o došálo Rom. „Šun ávri tó ítílimo! Anda kodo, ká kamlan t'a boura, sosa kerdan bári meláli búťi, savi šaj kerel ek Vlašiko Rom, taj kacavo bajo, ando puranimo taj ando romimo naj les than! Anda kad'i meláli búťi MAGERDO sal andaj Vlašika Rom! Č'avla tu či soski páťiv, savi si le Vlašikone Romen. Khonik naj slobodo te vorbij tusa, feri tó maj páše nípo! Šaj vorbij tusa t'i romňi, tó šávo, t'e phral taj t'e pheňa taj lengo maj páše Nípo. Nášťik žas či pe soske mulatšágoste, či pe bijaves vad' keretšígos, pe páťiva, taj či pe soske resad'imas, ká maladona le Rom! Nášťik žas či pe verrastášes, te na č'ando nípo! Č'andej kirčimi naj slobodno te žas, ká avna le Rom! Nášťik pášosa khote, ká pi vulica maladona le Rom! Ko andaj Rom tusa pášolas vad' vorbijas vad' pelas tusa, kodo Rom šaj žanel, hod' vi voun ánde perla ando MAGERIMO andaj Rom! Les ánde kadi vorba taj ášos pej Romengi vorba, so šutte le Rom prej tu?“ phušlas le došále Romestar, kana phendas ávri lesko ítíliši.

„Ouva, ánde lav la!“ Tejle šejresa las ánde le Romengi vorba.

„Adejsártul, ando MAGERIMO sal!“ phendas le Romengo vezetejvo taj pa'k cerra kezindas te fejjij ávri maj dúr kado bintetiši. „Anda kado MAGERIMO šaj les tu vi ávri,

uvedomujúc si, že kráča v ústrety svojmu ortieľu. Pred ním sa otváral koridor, ktorý mu vytvorili prítomní Rómovia. Upierali na neho svoj zrak a v duchu každému určite napadlo, že bude VYHOSTENÝ z komunity olaských Rómov, že bude u všetkých Rómov v nemilosti. Jeho cesta sa každým krokom kráti, je bližšie a bližšie svojmu osudu a nakoniec sa ocitne pred Najvyšším súdom. Zastane a pozdraví ich. „Buďte pozdravení!“

V danej chvíli nikoho z prítomných jeho pozdrav nezaujímal, ani mu nikto neodpovedal. „Si si vedomý obvinenia, ktoré tu vzniesli Rómovia, žijúci spolu s tebou v osade? Máš nejaké argumenty, ktorými by si chcel vyvrátiť ich tvrdenie? Ak áno, tak vrav, ak nemáš, tak mlč!“

Po tejto reči mal obvinený možnosť prehovoriť. Nemal však čím argumentovať a vyvrátiť to, čo skutočne vykonal. „Vidíte Rómovia, je to pravda, on ten hanebný čin naozaj vykonal!“ prehovoril člen súdu na znak toho, že obvinený Róm skutok naozaj spáchal. „Teraz odovzdávam slovo najvyššiemu predstaviteľovi olaských Rómov Slovenska!“ Člen súdu sa posadil na svoje miesto, pretože jeho úloha sa práve skončila.

Spoza stola vstal najvyšší predstaviteľ Rómov, ktorý zahajuje poslednú fázu súdu vynešením verdiktu.

„V mene Boha Vás pozdravujem, Rómovia! Buďte zdraví a šťastní! Je čas, aby som vyniesol rozsudok, ktorý bude adekvátny skutku, ktorý obžalovaný vykonal a za ktorý ponesie plnú zodpovednosť! Tento súd sa ani nemusí odoberať k porade, pretože prípad je jasný!“ Sňal z hlavy klobúk a obrátil sa k obžalovanému. „Vypočuj si svoj rozsudok! Za to, že si zneuctil svoju nevestu, čím si sa dopustil najhanebnejšieho zločinu, aký môže olaský Róm urobiť a aký nemá v našich dejinách obdoby, VYHOSTUJEM ťa z komunity nás, olaských Rómov! Budeš zbavený všetkých práv a slobôd, ktoré môže olaský Róm užívať. Okrem tvojej najbližšej rodiny s tebou nesmie nikto prehovoriť. Hovoriť s tebou môže iba tvoja žena, syn, tvoji bratia a sestry a samozrejme ich najbližšia rodina. Nebudeš sa môcť zúčastňovať na žiadnych slávnostných príležitostiach, či už na svadbe, krstinách, oslavách a rôznych zhromaždeniach Rómov. Nesmieš sa zúčastňovať ani pri vartovaní, samozrejme ak sa to nebude týkať tvojej rodiny. Nesmieš navštevovať ani pohostinstvá a reštaurácie tam, kde sa budú nachádzať Rómovia. Nebudeš môcť sa priblížiť ani byť v blízkosti tých, ktorí sa náhodne budú rozprávať na ulici. Kto by niektorý z týchto bodov porušil, sám riskuje, že padne do nemilosti a bude tiež VYHOSTENÝ! Prijímaš tento trest a s ním i všetky obmedzenia?“ spýtal sa odsúdeného najvyšší predstaviteľ.

„Áno, prijímam!“ so sklonenou hlavou sa podriadil vôli Najvyššieho súdu.

„Od tejto chvíle si VYHOSTENÝ!“ povedal najvyšší predstaviteľ všetkých Rómov Slovenska a po chvíli pokračoval s výkladom Rómskeho nepísaného zákona: „Z trestu sa však môžeš i VYKÚPIŤ, a to sumou, ktorú ti určím ja. Z tohoto trestu ťa nikto iný nemá právo

taj kodo feri pej louve, save šaj šuvav feri me, ke me šuttem tu ando MAGERIMO, taj áver khonik nášťik lel tu ávri feri me! Akánik már šaj žas-tar, taj ma bister pe kodo, hod' o romi-mo si te ikres vi tu ánde!“ phendas o Angluno Rom. Kodolesa le Romenge das jelentíši, hod' i románi krísi vígzime-j. Taj vi kadejj sas but Rom, kodo line sáma, taj loukes kidenas pe paj udvara, ká i kaputa, pi vulica, ká sas kísilime lenge „grast“ ande lenge motora. Inke palune ču-midimátura, dine vast le níponca vad' le pinžárdenca, bešle ande penge motora, taj már lou-kes xasajvenas anda dikhimo le bute Romengo, save gejlé paša lenge motora lenca.

I udvara loukes šúšolas, ášile khote inke la krísinake Rom penge manušenca, saven o Maj Angluno Rom po Slováko khardas pi páťiv, ke le žejnencia andaj Maj Bári Románi Krí-si či resle pe sako d'ejš, azír si te del le páťiv.

Kadi Maj Bári Krísi čáčes sas taj o bajo, vouj kodo čáčes pejlás. Kodo došálo Rom apal áver d'ejš ávri las pe taj poťindas pa kodo bajo ek milijomo, ke barválo sas taj bírindas kodola lou-ve te šuvel khetánes. Lesko šávo las peske ávra terňa romňa, savasa apal bešelás taj trajíjas len-de ká lako dad taj ká laki dej. Leski dej ášilas peske Romesa, ke paťiváli Romňi sas, taj víd'ik kacavi kamelas t'ášol!

Le Vlašika Rom nađon kamen i slobodija, ke bi kodolako nášťik vezetinas o romimo taj či na avnas kodola, so si akáňik, Vlašika Rom! Po paluno kamav te phenav, hod' kado bín-tetiši, hod' kado vi akánik-i andej Vlašika Rom, taj le Rom nađon daran kodolestar! Le Vla-šika Rom kadala ikren ži ađejs penge sokáša, save ikren le ando romimo!

oslobodiť, iba ja, kto ťa do neho uvrhol. Iba ja ťa z neho môžem oslobodiť! Teraz už môžeš odísť a nezabudni, že zákon musíš dodržať!“ Tím dával nepriamo všetkým na známosť, že Rómsky súd je práve skončený. A tak aj bolo, veľa Rómov to pochopilo a pomaly sa začali uberať z dvora k vrátam a na ulicu, kde mali pripravených svojich tátošov, samozrejme tých pod kapotou. Posledné objatie či stisky rúk s príbuznými či známymi, nasadnutie a pomaly sa strácali z dohľadu tých, čo ich vyprevádzali.

Dvor sa pomaličky vyprázdňoval, zostali ešte členovia Najvyššieho súdu so svojim sprievodom, pre ktorých najvyšší predstaviteľ Rómov pripravil pohostenie. S členmi Rómskeho súdu sa nestretáva každý deň, a preto si ich musí uctiť.

Tento Najvyšší rómsky súd sa skutočne konal a skutočne sa stal aj prípad, ktorý prejednával. Potrestaný Róm sa napokon zo svojho trestu vykúpil, hneď na druhý deň. „Daň“ predstavovalo rovných milión korún, pretože bol solventný a mohol si takú sumu dovoliť. Jeho žena zostala s ním, pretože mu bola vernou a poctivou manželkou. Jeho syn si vzal inú mladú ženu, s ktorou býval a žil u jej rodičov.

Najvyšší trest funguje dodnes a je pre olaských Rómov mementom. Sú jedinou rómskou komunitou, ktorá si pestuje a nadovšetko ctí svoje zvyky a tradície a svoje nepísané zákony, ktoré sú pre nich podstatou ich bytia, ich Rómstva! Nadovšetko milujú slobodu. Bez nej by nemohli byť nositeľmi Rómstva a nemohli by byť tým, čím sú, olaskými Rómami!

Romano džaniben – řilaj 2009

Časopis romistických studiř

Tento řasopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Publikace byla financována hlavnřím městem Praha z Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menřin na územř hl. m. Prahy pro rok 2009.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětř holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondřřčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300
řřfredaktorka: Jana Kramářová
Vřkonnř redaktori: Lada Viková, Helena Sadřlková a Peter Wagner
Technická redaktorka: Eva Zdařilová

Redakční rada:

Mgr. Viktor Elřřík, Ph.D.; PhDr. Jana Horvážhová; PhDr. Arne B. Mann, CSc.;
Mgr. Helena Sadřlková; Mgr. Lada Viková; Dipl.-Phys. Peter Wagner; PhDr. Renata Weinerová

Odborná poradnř a konzultační skupina:

Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs; PhDr. PaedDr. Karol Janas, Ph.D.; Mgr. et Mgr. Petr Lhotka;
Mgr. Marta Mikluřřaková; Mgr. Kamila Mrážková; prof. Ctřbor Nečas, Doc. PhDr. Jiřř Nekvapil, CSc.

Sazba: Petr Teichman
Obálka: Daniela Kramerová s použitřm fotografiř sbřrkovřch předmětů
z Fondu textilu Muzea romské kultury
Tisk: PBtisk, Příbram
Produkcii zajiřřřuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořřtovného a balného)

ISSN 1210-8545

Evidenční číslo podle tiskovřho zákona: MK ČR E 6882
Nevyřřádané rukopisy a fotografie se nevracejř. Obsah zveřejněných polemických článků
nemusř být totožný se stanoviskem redakce. Podávánř novinovřch zásilek povoleno
Ředitelstvřm pořř Praha ř.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.